

‘and yes I said yes I will Yes’

AONGHUS PADRAIG CAIMBEUL

ABSTRACT

A young man asked a maiden, as she was at an open window, when she would go a walk with him; and he got the answer that follows: “When I shall have lifted the linen (or net), lowered the glass, and put the dead to bury the living.” He, thereupon, giving up hope, sailed to foreign parts; and, returning at the end of three years, he heard she was married to another, but was not at all happy. This grieved him, and, on going to see her, he got the solution of her statement, thus: “As soon as I would have lifted the linen off the table, shut the window, and smooored the fire; and that did not long delay me, though you were impatient.”

‘and yes I said yes I will Yes’

AONGHUS PADRAIG CAIMBEUL

ABSTRACT. These thoughts were inspired by the following riddle:¹

A young man asked a maiden, as she was at an open window, when she would go a walk with him; and he got the answer that follows: “When I shall have lifted the linen (or net), lowered the glass, and put the dead to bury the living.”

He, thereupon, giving up hope, sailed to foreign parts; and, returning at the end of three years, he heard she was married to another, but was not at all happy. This grieved him, and, on going to see her, he got the solution of her statement, thus: “As soon as I would have lifted the linen off the table, shut the window, and smooed the fire; and that did not long delay me, though you were impatient.”

Tha naidheachd bheag air a bhith ag obair orm riamh bhon a chuala mi an toiseach i. Riamh bhon a leubh mi i an toiseach. Oir cha do leubh mi rud riamh gun a chluinntinn. Agus nuair a chaidh iarraidh orm rudeigin a sgrìobhadh airson Iain, b’e seo an naidheachd a ghairm orm.

’S e naidheachd a th’ ann a fhuair mi on leabhar iongantach sin aig an Sgitheanach Alasdair MacNeacail, ‘Toimhseachain agus Dubh-Fhacail’ (‘Gaelic Riddles and Enigmas’), a chaidh fhoillseachadh le MacLabhrainn ’s a Mhic ann an 1938. Agus tha an sgeulachd a dol mar seo:

Dh’fhaighnich gille do nighinn, agus i aig uinneig fhosgailte, c’uine a rachadh i leis air chuairt; agus fhuair e am freagairt a leanas:–

*An uair a thogas mi an lion,
A leagas mi a’ ghlainne,
Agus a chuireas mi am marbh a thiodhlaiceadh a’ bheò.*

Thug esan an sin suas a dhòchas, sheòl e thairis, agus air dha tilleadh an ceann trì bliadhna, chuala e gu robh i pòsda aig fear eile, ach nach robh i idir toilichte : chuir seo smuaircean air, agus chaidh e a choinhead oirre, agus fhuair e fuasgladh air na facail mar seo:–

*Cho luath agus a thogainn an t-anart de’n bhòrd,
A dhùininn an uinneag,
Agus a smàlainn an teinne :
agus cha do chùim sin fada mise, ged bha thusa mi-fhoidhidneach.”*

Nise, aig aon ìre chan eil sìon a dh’fhiosam carson a tha mo chridhe ’s mo mhac-meanmna a’ ceangal na sgeòil seo ri Iain, ach tha mi dol a chosg nam briathran a tha romham a’ meòrachadh air carson a tha mi smaoineachadh a tha sin a’ tachairt.

Oir tha an Dubh-Fhacal a thog MacNeacail agus a thug e dhuinn dhen ghnè as fhèarr a th’ ann: tha e simplidh, tha e domhainn, agus tha e a’ dèanamh an rud iongantach sin a tha an sgeulachd as fhèarr daonnan a’ dèanamh: ag obrachadh gu simplidh aig àrd-ìre aig dà dhiofar ìre. Tha i a’ fighe, mar gum bitheadh, a’ chlainn ris an spiorad – an *duality* sin eile mun do sgrìobh Sigmund Freud, an strì eadar Eros agus Thanatos. Neo ’s dòcha mar a chuireadh Naomh Pòl e, eadar an fheòil agus an t-anam, eadar an lagh agus an gràs, eadar an lagh agus an spiorad, eadar am math agus am peacadh (Ròmanaich 7).

Dh’fhaodadh tu ràdh gu bheil gach sgeulachd ’san t-saoghal mun a seo: mun chogadh eadar math agus olc, neo co-dhiù mun taghadh eadar beatha agus bàs. Leopold Bloom ann an *Ulysses*

¹ Alexander Nicolson, *Gaelic Riddles and Enigmas [Toimhseachain agus Dubh-Fhacail]*. Glasgow (1938): 92-3.

‘AND YES I SAID YES I WILL YES’

anns an t-saoghal iomadh-fhillteachd a tha ga chuartaichadh (agus ga chruthachadh), le Molly aig a cheann thall a ghairm “and yes I said yes I will Yes.” Nach e an aon cheist a bh’ aig Somhairle MacGill-Eain anns An Roghainn? Nach ann mu dheidhinn sin a tha Cinderella, agus Cath nan Eun, agus fiù ’s gach rann beag a tha againn:

Tha mi sgìth ’s mi leam fhìn,
H-uile là a’ buain an rainich;
Tha mi sgìth ’s mi leam fhìn,
H-uile là nam ònar.

Nach ann mun a sin a’ sgrìobh Camus agus Sartre cuideachd: *alienation* is aonarachd? Gu bheil sinn, aig a’ cheann thall leinn fhèin ’san t-saoghal. Neo a bheil?

THE SOLITUDE OF ALEXANDER SELKIRK

I am monarch of all I survey,
My right there is none to dispute,
From the center all round to the sea,
I am lord of the fowl and the brute.
O Solitude! where are the charms
That sages have seen in thy face?
Better dwell in the midst of alarms
Than reign in this horrible place.

I am out of humanity's reach,
I must finish my journey alone,
Never hear the sweet music of speech, –
I start at the sound of my own.
The beasts that roam over the plain
My form with indifference see;
They are so unacquainted with man,
Their tameness is shocking to me.

Society, Friendship, and Love,
Divinely bestow'd upon man,
Oh, had I the wings of a dove,
How soon would I taste you again!
My sorrows I then might assuage
In the ways of religion and truth,
Might learn from the wisdom of age,
And be cheer'd by the sallies of youth.

Ye winds that have made me your sport,
Convey to this desolate shore
Some cordial endearing report
Of a land I shall visit no more!
My friends – do they now and then send
A wish or a thought after me?
Oh, tell me I yet have a friend,
Though a friend I am never to see.

How fleet is a glance of the mind!
Compared with the speed of its flight,
The tempest itself lags behind,
And the swift-wing'd arrows of light.

When I think of my own native land,
In a moment I seem to be there;
But alas! recollection at hand
Soon hurries me back to despair.

But the seafowl is gone to her nest,
The beast is laid down in his lair,
Even here is a season of rest,
And I to my cabin repair.
There's mercy in every place,
And mercy, encouraging thought!
Gives even affliction a grace,
And reconciles man to his lot.

WILLIAM COWPER.

Gealach fhann bhuidhe air faire,
Cridhe 'n fhuinn gun phlogadh gàire,
Aonguidheachd a' dèanamh tàire
Air uinneagan òir an cuan snàgach.

SOMHAIRLE MACGILL-EAIN.

Tha an sgeulachd bheag a dh'fhàg Alasdair MacNeacail againn, saoilidh mise, mar nàdar de *archetype* anns an t-seagh anns an do cleachd Carl Jung am facal sin. Bha Jung dhen bheachd gun robh còig mic-samhail ann (ma chuireas mi mar sin e) aig bun gnothaich, a bha riochdachadh neo a samhachadh: Fèin, Faileas, an *Anima*, an *Animus* agus am *Persona*. Bha an *Anima* aig Jung a' còmhachadh na h-ìomhaigh bhoireann anns an fhirionnach, agus an *Animus* a' còmhachadh an ìomhaigh fhirionn anns a' bhoireannach. B'e am *Persona* an ìomhaigh neo an t-aodannan a tha sinn a' sealltainn dhan t-saoghal mhòr; am Fèin meadhan ar *psyche*, agus am Faileas, an taobh eile dhe ar n-*ego*, nach eil sinn ro bhualteach aideachadh.

Nach eil iad sin uile (agus fada bharrachd) a nochdadh anns an sgeul bheag Ghàidhlig againn? Tha gille ann, agus nighean. Tha esan ag iarraidh, agus e a' smaoineachadh gu bheil na tha e ag iarraidh gu math soilleir. Agus tha ise ga thuigsinn agus ga fhreagairt chan ann gu dìreach, mar gum bitheadh, ach le bàrdachd, le faileas. Agus tha esan a' toirt mìneachadh eile às a briathran. Agus a' falbh. Nam biodh an *Anima* aige ag obrachadh ceart, saoil am biodh e air falbh? Neo nam biodh an *Animus* aice-se (*Animus* sòisealta a bharrachd air *Animus* gnè) air ghleus, am biodh i air freagairt eadar-dhealaichte a thoirt dha?

Agus thug e suas a dhòchas. An e Fèin, neo Faileas, neo am *Persona* a thrèig e? Agus dh'fhalbh e. Agus cha b' ann dìreach sìos an rathad, dhachaigh. Neo fiù's dhan ath bhaile. Ach sheòl e. A-null thairis. Smaoinich fhèin air na tha na trì faclan sin a' còmhachadh – “sheòl e thairis”. Gu taobh thall an t-saoghail, cho fad 's a tha sear bho siar. Seòlaidh mise null gu dùthaich chaomh mu rùn; A Pheigi, a ghràidh, 's tu dh'fhàg mi buileach gun sunnd, 's mi seòladh an-dràst' thar sàil dh'Aistràilia null; Suidheadh fear-innse gach uisge / Làimh ri m' chluais-sa, / 's cumadh e shùil gu biorach / An cridhe an fhuaraidh....

Ged tha mi tuigsinn cuideachd gur e slighe-ceangail a bharrachd air slighe-gàrraidh a bh' anns na cuantan. Oir thill an gille an ceann trì bliadhna, agus cò nach tilleadh? Nach robh a' chridhe air las agus na theine leis an nighinn a dh'fhàg e. An do chual' e ceart? An do thuig e i gu ceart? Saoil nach robh i a' ciallachadh rudeigin eile? Saoil an robh i ga ionndrainn? Ciamar a bha, 's an robh cuideigin eile còmhla rithe? An robh i fhathast cho bòidheach 's a bha i, 's nam faiceadh tu an gàire a dhèanadh i, fiù's air an rathad air ais às an eaglais! Bha aodann ga thathaich a h-oidheach 's a latha – timcheall Cape Horn, deas air na h-Innseachan, tuath air New Zealand.... 'S cha robh an obair a'

dol robh mhath an seo co-dhiù, ’s am factoraidh an Chicago air dùnadh sìos, ’s chuala e gun robh bàta fàgail oidhche Shatharna....

Agus chual’ e gun robh i pòsda. Chan eil iongnadh gun do chual’, oir b’e sin a’ chiad cheist a dh’fhaighnich e air a thilleadh. Ciamar a bha Mòr? Oir nuair thig Latha na Cruinne, ’s e Mòr Ros a dh’iarrainn. ’S bha i pòsda, ma-tha. Agus stad am fear a dh’inns dha tiotan ’s rinn e gluasad beag. Le a làmhan. Neo ’s dòcha le a shùilean, ’s dh’inns sin dha gun robh dòchas fhathast ann.

Cha robh i idir toilichte. Agus saoil ciamar a chaidh a dh’fhaighneachd dhi, anns na làithean follaiseach fosgailte ud mus tàinig na teacstaichean. Mar a b’ fheudar dha smaoinichadh mu dheidhinn. Saoil an tachradh e leatha gun fhiosd’ a-muigh air an t-sliabh? Aig an tobar? Anns an eaglais? Air an t-sràid? An rachadh e ann an solas geal an latha neo an èaladh e a-null anns an dorchadas, ann an ciaradh an fheasgair? Dè an diofar.

Oir tha an sgeulachd ga chuir cho soilleir: “Agus chaidh e a choimhead oirre”. Gun eagal, neo làn-eagal, ach gu follaiseach. Agus fhuair e fuasgladh air na faicil mar seo: “Nam biodh tu air èisteachd ceart rium – nam biodh tu air mo bhàrdachd a thuigsinn – bhiodh sinn an seo còmhla.”

Ach cha do dh’èist, agus cha do thuig. Chuala esan rudeigin eile, mar a chuala sinn uile rudeigin eile. Mar a chuala sinn briathran air choireigin ’san sgoil mu Alexander the Great agus Mary Queen of Scots agus Walter Raleigh agus shaoil sinn gun robh iad a’ bruidhinn mu rudeigin nach buineadh dhuinn, neo a buineadh. Mar a chuala sinn Iain Sheonaidh ’sa bhaile a’ bruidhinn mu Dhaorghlas agus nach do thuig sinn cò air a bha e a-mach. Mar a chaidh a h-uile facal an lùib a chèile gus an robh iad nan dubh-fhacail: Keats agus Donnchadh Bàn, *Introibo ad altare Dei, Ad Deum, qui laetificat juventutem meam*. Thuig sinn iad mar aon rud gus an tug cuideigin eile mìneachadh eile dha na faclan, ’s gu mìorbhaileach nuair a thill sinn cha robh e fhathast ro anmoch neo ro fhadalach.

Saoilidh mi cuideachd gu bheil snàthlainn bheag eile ann an sgeulachd a’ ghille agus an nighinn a tha air leth cudromach – agus ’s e sin sgeulachd tìm. Oir, beag ann am faclan agus a tha an sgeul (chan eil innte ach 126 facal) tha i a’ còmhachadh nam bliadhnan. (Anns an dol seachd – nach àraidh ann an linn *flash-fiction* is *twitter* gu bheil sinn cha mhòr anns an t-saoghal dealantach sin le giorrad na sgeòil Gàidhlig seo?) Ach a thaobh tìm, tha an sgeul a’ tachairt thairis trì bliadhna: agus tha na thachair anns na bliadhnan sin (anns an do phòs ise fear eile – agus saoil an robh clann aice? agus far an deach esan a sheòladh gu taobh thall an t-saoghail) uile a’ crochadh air neo air a mheas neo air a thomhas a-rèir na thachair anns a’ chiad seantans, air a’ chiad latha, trì bliadhna air ais.

Oir saoilidh mi nach deach latha seachad on latha sin nach do smaoinich ise air-san agus nach do smaoinich esan oirre-se. Bha an còrr dhem beatha air a thomhas a-rèir na rinn iad (na thuig iad) bhon latha ud a dh’fhaighnich esan a’ cheist, agus a fhreagair ise. O, nach i a bha miannachadh “and yes I said yes I will Yes” a ràdh. A ghlaodh a-mach aig àird a claiginn. Tha mi an dòchas. Ged a chaidh e gu taobh thall an t-saoghail, bha an aisling a bha e a’ sireadh aig an taigh: chan eil gach leug aig bonn an tobair neo aig ceann thall na prosbaig.

Agus tha seo (tha mi an dòchas) gam thoirt gu cuspair ar gnothaich, oir saoilidh mi gur e an aon chonaltradh eadar fiosrachadh agus ciall, neo eadar *narrative* agus mìneachadh a tha air a bhith a tachairt ann am beatha agus ann an obair Iain MhicAonghuis. Tha fhios gu bheil sin follaiseach anns an aiste ionmholtas sin aige ‘The Panegyric Code in Gaelic Poetry and its Historical Background’ a thug e do Chomunn Gàidhlig Inbhir Nis ann an 1978, far a bheil e dèanamh oidhirp iuchair an dorais a lorg, ged a dh’fhaodadh e bhith a cheart cho iomchaidh a ràdh gur ann ’na sheasamh aig an uinneig a bha e, a’ coimhead a-steach, neo a’ coimhead a-mach.

Oir ged a thuir am fear eile gun robh bùird is tàirnean air an uinneig troimh ‘m faca e an Àird an Iar, cha b’e an aon fhear a ghabh thuca le gilb neo òrd-ladhrach airson am fuasgladh.

Tha obair Iain MhicAonghuis air sealladh na h-ighne a thoirt dhòmhsa, on taobh a-staigh, agus cuideachd air sealladh a’ bhalaich, on taobh a-muigh. Oir sheas (agus shuidh) Iain a-staigh agus chual’ e na sgeulachdan agus chlàr e iad agus chuimhnich e iad, le am blas, agus sheas e cuideachd

le iongnadh taobh a-muigh na h-uinneige feuchainn ri greimeachadh air na bha an tè a bha a-staigh ag ràda. Iad a' seinn dha (*Nighneag a' chùil duinn, nach fhan thu?*), a' gabhail sgeulachd dha (*Mar a ghoid Aonghas MacSilidh fion Fear a' Choire*), tàlaidhean (*H-othan othan agus ò*), rannan...

Miann mnatha, mac,
 Miann fir, feachd,
 Miann eich, aonach,
 Miann coin, sneachd,
 Miann bà, braon,
 Miann caorach, teas,
 Miann goibhre, gaath,
 Air leathad caoin, cas.....

Agus iad uile air an gabhail chan ann le *abstractions* ach le daoine ann an da-rìreabh: ann am bothain, ann an teantaichean, ann an taighean-tughaidh, ann an taighean-geala, ann am *bungalows*, am Peairt, an Uibhist, an Leòdhas, Nan Eachainn Fhioinnlaigh, Dunnchadh mac Dhòmhnail 'ic Dhunnaidh, Dòmhnall Chaluim Bhàin is coitheanail mòr nan Gàidheal....chan eil iongnadh gun do thionndaidh an fheadhainn againn a bha ri far-chluais gu Iain agus gun do dh'fhaighnich sinn dha – “Dè thuir i?” Agus mo mhìle taing dha airson innse dhuinn, cho math 's a b' urrainn dha, ged a dh'fhalbh sinne an uair sin a dhèanamh sgeulachd eile dheth.

Oir tha seo cuideachd anns an dubh-fhacal aig MacNeacail agus ann an obair-beatha Iain: gu bheil trianaid ann. Anns an sgeul, tha an nighean agus an gille ann, gun teagamh, ach cuideachd tha thusa ann, ag èisteachd, neo a' faicinn: agus tha sin, gu sìmplidh, a' toirt dhuinn bunait phrionnsabalach eile gur e conaltradh neo coluadar – gur e aonta – a tha ann an còmhradh sam bith. Gur e dàimh-aontachd a tha ann am beatha, oir mur a tuig sinn càch-a-chèile idir, nach bidh sinn ach sgarichte, briste. Cha d' fhuair mise riamh Iain MacAonghuis – mar sgoilear agus mar dhuine – ach 'na fhear a bha a' toirt spèis dhan dara beachd (dhan treas beachd), oir bha sealladh an t-seanachaidh (agus an fhear neo an tè a bha ag èisteachd ris) a cheart cho luachmhor 's a bha sealladh an sgoileir (agus *vice-versa*). Chan eil rud sam bith aon-fhillteach.

'S e spiorad shaorsa a tha sin, saoilidh mi, agus a dol leis an fhiosrachadh a thug Dòmhnall Nèillidh dhomh uaireigin mun dòigh a bhiodh na cèlidhean a' dol an Uibhist: aig deireadh na h-oidhche b' aonta (deamocrataiceach) a bh'ann dè a sheasadh.

Siud an t-eilean a' dol à sealladh mar a chuir an sàr-bhàrd e, a tha 'na cho-sgrìobhaiche an seo cuideachd. Ach cha b'e siud m'eilean-sa: chaidh e 'san fodha o chionn fhada, a' chuid mhòr dheth, fo dheireas is ainneart; 's na chaidh fodha annam fhèin dheth, 'na ghrianan, 's cnoc eighre, tha e a' seòladh na mara anns am bi mi 'na phrìomh chomharra stiùiridh cunnartach, do-sheachanta, gun fhaochadh.

Taing dhut a Dhòmhnail airson nam briathran, agus do choibhneas dhomh. Agus dhutsa, Iain MhicAonghuis – taing dhut airson blas siùbhlach do Ghàidhlig; airson d'fhiosrachadh agus d'fhoghlaim; do sgeulachdan 's do sheanachasan; d'aislingean 's do bhruadairean; d'fhirinn 's do bhreugan; do sgoilearachd agus do mhisneachd. Taing airson furtachd a thoirt dhomh aig Mòd Pheairt.

Nach math gun do thog thu lìon, gun do leag thu glainne, agus gun do smàl thu teine; agus a cheart cho cinnteach gun do sgaoil thu lìon, gun do thog thu glainne, agus gun do las thu teine. Uile aig an aon àm. Chan eil iongnadh gun do sgrìobh Joyce *Finnegan's Wake* an uair sin, oir gun Ghàidhlig dè eile a chanadh e....